

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΚΩΝΣΤ. ΤΣΑΤΣΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, στοιχοῦσα εἰς τὸ Ἔθνος σύσσωμον, ἐορτάζει σήμερον τὴν ἐπέτειον τῆς ἐξορμήσεως τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940.

Τιμᾶ τοὺς ἐπωνύμους καὶ ἀνωνύμους νεκροὺς τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου πολέμου. Τιμᾶ τοὺς θυσιάσαντας τὴν ἀριμελείαν των εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Τιμᾶ τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ἀγωνιστάς· τοὺς ἀπλοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπλοὺς πολίτας, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τοὺς ὀλοψύχως μετασχόντας τοῦ καθολικοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Ὑπεράνω πάσης στενοκάρδου ἀντιλήψεως τιμᾶ καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἡγέτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ Μοῖρα ἐπεφύλαξε τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐθύνην τῶν μεγάλων ἀποφάσεων κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας στιγμὰς τῆς ἱστορίας μας.

Εἴκοσι τρία ἔτη παρηλθὼν ἔκτοτε. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἄσβεστος μνήμη τῶν μεγάλων στιγμῶν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς, κατ' ἐπανάληψιν ἡδὴ ἐξῆρε τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τοῦ λαοῦ μας κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην καὶ δὲν θὰ ἠδυνάμην εἰς τοὺς παρ' ἄλλων ἀξιοτέρων ἐμοῦ συναδέλφων ἐκφωνηθέντας ἐγκωμιαστικοὺς λόγους νὰ προσθέσω τι τὸ καινὸν καὶ ἀντάξιον τῆς ὑψηλῆς Ὑμῶν ὀμηγύρεως. Ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν σημασίαν τῶν γεγονότων ἄλλοι σοφώτεροι ἐμοῦ ἐξῆρον, ἐπισημάναντες τὸ μέτρον τῆς συμβολῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν νίκην ἐναντίον τῶν καταλυθέντων κρατῶν τοῦ καισαρικοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. Ἦδη ὁμως, ὁπότε μακροτέρα ἀπόστασις μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, θὰ ἦτο σκόπιμον καὶ ἀπὸ ἐτέρας σκοπιᾶς νὰ τὰ θεωρήσωμεν, ἐπιχειροῦντες νὰ καθορίσωμεν ποῖαν μονιμωτέραν θέσιν ταῦτα καταλαμβάνουν εἰς τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας.

*

Ὁ ἀγὼν ὁ ὁποῖος ἤρχισε τὴν αὐγὴν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ὡς ἐνιαία ἱστορικὴ προᾶξις, δὲν ἀποτελεῖ μόνον μεμονωμένην ἀνδραγαθίαν ὑψηλῆς

ἠθικῆς ποιότητος, οὔτε μόνον μίαν ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν νικηφόρον ἔκβασιν τοῦ μεγάλου ἀλλὰ πάντως παροδικοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος ἐνὸς πολέμου. Ἀποτελεῖ, πέραν αὐτῶν, τὴν κατάφασιν καὶ ἐπιβεβαίωσιν ὠρισμένων μορφῶν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀξίαν αἰτίων. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἐξ ἴσου ἠρωϊκαὶ ἐξορμήσεις λαῶν καὶ ἀτόμων καὶ ἄλλαι πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἐπίσης διεμόρφωσαν πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ γεγονότα, κρίνασαι περὶ τῆς περαιτέρω ἐξελιξέως αὐτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν καὶ ἀπωτέραν καὶ μονιμωτέραν πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν, χωρὶς νὰ γίνουσι φορεῖς τῶν μεγάλων νοημάτων ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἰκοδομεῖται ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ εὐγένεια τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Καὶ ὅμως, ἂν ἔχη σημασίαν τινὰ ἡ ἱστορικὴ ζωὴ, αὕτη δὲν ἔγκειται εἰς τὰ ὑλικά μετέθη των γεγονότων, οὔτε καὶ μόνον εἰς τὰς μεμονωμένας ἠθικὰς ἐκλάμψεις, ἀλλὰ εἰς τὴν συνεχῆ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων διαφύλαξιν, θεραπείαν καὶ προαγωγὴν ὠρισμένων ἀνωτάτων καὶ αἰδίων ἀρχῶν, ἢ ὀλοκληρωτικὴν πραγμάτωσιν τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸ ἰδεατὸν τέρμα τῆς ἐπὶ γῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ πραγμάτωσις ὅμως τῶν αἰδίων αὐτῶν ἀρχῶν συνδέεται ἀρρήκτως καὶ πρὸς ὠρισμένας βασικὰς προϋποθέσεις, πρὸς ὠρισμένους τρόπους τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Μεταξὺ τῶν τρόπων αὐτῶν καταλέγεται καὶ ὁ κανὼν τῆς κλιμακωτῆς διαφοροποιήσεως τῶν σκοπῶν καὶ τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως.

Συμπορευομένη πρὸς τὴν γένεσιν τῶν εἰδῶν εἰς τὴν φύσιν, ἡ ἱστορία χρειάζεται⁴ διὰ τοὺς σκοπούς της μίαν σειρὰν ποικίλων ὑποκειμένων πράξεως, ἕκαστον τῶν ὁποίων, κατὰ διάφορον τρόπον καὶ κατ' ἄλλην ἀναφοράν, πραγματοποιεῖ τοὺς σκοποὺς αὐτούς. Χρειάζεται δὲ εἰδικώτερον σειρὰν ὑποκειμένων, διαφερόντων καὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν σύστασιν αὐτῶν, σειρὰν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ ἀτόμου καὶ φθάνουσαν μέχρι τοῦ συνόλου τῶν ἐλλόγων ὄντων.

Ἡ κλιμακωτὴ αὕτη συγκρότησις τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως ἀποτελεῖ ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν τῆς τελολογίας τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Εἶναι δὲ ὁ λόγος προφανής. Διότι ὑπεράνω τῶν ὑλικῶν γεγονότων, ὅσονδήποτε μεγάλα καὶ ἂν εἶναι, ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ

του, ιστορία τοῦ πνεύματος. Τὸ δὲ πνεῦμα καὶ ἐκτὸς χρόνον καὶ ἐν χρόνῳ πορεύεται διαλεκτικῶς. Ἐκτυλίσσεται χάρις εἰς τὴν σύγκρουσιν καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ἀντιθέτων. Ἐκάστης ὁμως θέσεως ἢ ἀντιθέσεως ἄλλος κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ εἶναι ὁ φορέυς. Ὁ διαφορισμὸς συνεπῶς τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως ἀποτελεῖ ἀναγκαῖον ὑπόβαθρον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἰδίων τῶν ὑποκειμένων καὶ τῆς ἀξίας γενικῶς τοῦ ιστορικοῦ γίνεσθαι. Εἰδικώτερον τὰ ἄτομα, ὅσον διαφοροποιοῦνται πρὸς ἄλληλα, ἐπὶ τοσοῦτον εἰσδύουν βαθύτερον εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ κοινωναὶ γενικῶς τῶν ἀνθρώπων στηρίζονται εἰς τὴν διαφοροποίησιν, ὄχι μόνον τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς προσωπικότητος τῶν ἀτόμων.

Ὁ ἀναγκαῖος ὁμως αὐτὸς διαφορισμὸς τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως προσλαμβάνει κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν μορφήν κλιμακωτοῦ διαφορισμοῦ παντοῦ ὅπου τίθεται εἰς ἀνώτατος σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖον πλήθος ὑποκειμένων ἀποβλέπουν καὶ ὁ ὁποῖος ἐπομένως καθορίζει τὴν πορείαν πλήθους πράξεων τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν. Ὅπως ὁ γενικώτατος σκοπὸς ἐνὸς συστήματος κανόνων δικαίου καὶ ἠθικῆς, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ, ἐξειδικεύεται εἰς εἰδικωτέρους σκοποὺς καὶ οὗτοι πάλιν πρὸς πραγματοποίησίν των εἰς ἔτι εἰδικωτέρους, οὕτω, παραλλήλως, καὶ τὰ ὑποκείμενα, τὰ ἐπιδιώκοντα τοὺς σκοποὺς, ἐξειδικεύονται, διότι δι' ἕκαστον σκοπὸν ἄλλα εἶναι ἐκάστοτε τὰ πρόσφορα ὑποκείμενα. Ἀπὸ τοῦ γενικωτάτου σκοποῦ τῆς ἱστορίας, τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ σύνολον τῶν ἐλλόγων ὄντων μέχρι τῶν εἰδικωτάτων τρόπων ἐπιδιώξεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἀπὸ κάθε ἄτομον, εἰς κάθε συγκεκριμένην στιγμὴν τῆς δραστηριότητός του, δημιουργεῖται μία κλίμαξ ὑποκειμένων ἐπιδιώκόντων τὸν γενικώτατον σκοπὸν, διὰ διαφόρων ὁμως ἐκάστοτε τρόπων καὶ μέσων. Οὕτω ὁλόκληρον τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐπιδιώκει τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς ἐνιαίας μορφῆς πολιτισμοῦ, ἣτις ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτὴν ἓνα εἰδικὸν τρόπον τοῦ γενικωτάτου σκοποῦ τῆς ἱστορίας. Ἐν ταυτῷ ὁμως ἐντὸς τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἐντὸς τῆς ἐνιαίας μορφῆς τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐμφανίζονται διάφοροι ἐξειδικευμένοι μορφαὶ αὐτοῦ, ἐκάστην τῶν ὁποίων ἐπιδιώκουν τμήματα τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Ἄλλην δι' αὐτὸ εἰδικὴν μορφήν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐκφράζει ἡ Σπάρτη, ἄλλην

αἱ Ἀθῆναι, ἄλλην αἱ ἰωνικαὶ πόλεις, ἄλλην αἱ πόλεις δωρικῆς καταγωγῆς. Ἄλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτῶν τῶν διαφορῶν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἄλλας ἔτι εἰδικωτέρας διακρίσεις· καὶ οὕτω, ἀπὸ τοῦ εἰδικωτέρου εἰς τὸ εἰδικώτερον χωροῦντες, φθάνομεν μέχρι τοῦ ἀτόμου, τοῦ εἰδικωτάτου ὑποκειμένου ιστορικῆς πράξεως.

Διὰ νὰ καταστήσωμεν καὶ ὀπτικῶς ἐναργῆ τὸν κανόνα τῆς κλιμακωτῆς διαφοροποιήσεως τῶν ὑποκειμένων καὶ τῶν σκοπῶν τῆς πράξεως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν ἐν πρώτοις τοὺς σκοποὺς τῆς πράξεως ὡς μίαν πυραμίδα. Τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος ἀποτελεῖ ὁ γενικώτατος σκοπὸς τῆς πράξεως, σκοπὸς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν ὅλα τὰ ἔλλογα ὄντα, ὁ ἄνθρωπος γενικῶς. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐξειδικεύεται κλιμακωτῶς ἀναπτυσσόμενος πρὸς πάντοτε εἰδικωτέρους σκοποὺς. Τὴν βᾶσιν τῆς πυραμίδος ἀποτελοῦν οἱ ἀπολύτως ἐξατομικευμένοι σκοποί, οἱ σκοποὶ τοὺς ὁποίους ἕκαστον ὑποκείμενον ἐπιδιώκει δι' ἐκάστης συγκεκριμένης πράξεως.

Παραλλήλως δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὸ σύνολον τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως ὡς μίαν ἀντίστοιχον πυραμίδα. Τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῶν ἐλλόγων ὄντων ὡς ἑνιαῖον ὑποκείμενον πράξεως. Τὸ σύνολον τοῦτο διαφοροποιεῖται κλιμακωτῶς, συγκροτουμένων μερικωτέρων ἐνώσεων, ὅπως αἱ πολιτιστικαὶ ἐνότητες, αἱ πολιτεῖαι καὶ τὰ ἔθνη, αἱ πόλεις, αἱ κοινότητες. Τὸ σῶμα τῆς πυραμίδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐνώσεις αὐτάς. Ὅσον κατερχόμεθα πρὸς τὴν βᾶσιν τῆς πυραμίδος ἐπὶ τοσοῦτον προχωροῦμεν πρὸς στενωτέρας ἐνώσεις. Τὴν βᾶσιν τῆς πυραμίδος ἀποτελοῦν τὰ ἄτομα, δηλαδή τὰ εἰδικώτατα ὑποκείμενα πράξεως.

Ἡ κλιμακωτὴ αὕτη σύνθεσις τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως δὲν ἔχει ἀναβαθμοὺς ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένους. Δύο μόνον ἀκραῖα σημεῖα εἶναι *a priori* δεδομένα, τὸ ἄτομον, ὡς ἔλλογον ὄν καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐλλόγων ὄντων. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων κλιμακωτὴ διάρθρωσις εἶναι γέννημα τῆς ἀπειρίας τῶν αἰτίων τῶν προσδιοριζόντων τὴν ἐκτύλιξιν τοῦ ιστορικοῦ γίγνεσθαι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναβαθμῶν καὶ τὸ ἐκάστοτε περιεχόμενον αὐτῶν ἐπομένως δύναται νὰ μεταβάλλεται εἰς τὸν ροῦν τοῦ χρόνου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναλλοίωτον εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἀνα-

βαθμῶν. Διότι δὲν εἶναι νοητὸν μόνον ὑποκειμένα πράξεως νὰ εἶναι ἢ τὸ σύνολον τῶν ἐλλόγων ὄντων ἢ τὰ μεμονωμένα ἄτομα. Εἰδικῶς τὰ μεμονωμένα ἄτομα δὲν ἔχουν κἄν τὰς φυσικὰς δυνατότητας νὰ πραγματοποιήσουν ἐν τῷ συνόλῳ του τὸν γενικώτατον σκοπὸν τῆς ἱστορίας. Ἄλλὰ πρὸ παντὸς εἶναι τοῦτο ἀδύνατον, διότι ἐν τῇ φύσει τοῦ πνεύματος ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη τῆς ὕλικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς συνεργασίας καὶ ἐπομένως τῆς συλλογικῆς ἐνεργείας καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας εὐρύτερων κοινωνικῶν ἐνώσεων.

Παραλλήλως ἐπομένως πρὸς τὴν κλίμακα ἐξειδικεύσεως τοῦ γενικωτάτου σκοποῦ τῆς ἱστορίας διὰ πολλῶν μερικωτέρων σκοπῶν, ἀποτελούντων μέσα τοῦ πρώτου, ἐν τῇ πορείᾳ τῶν γεγονότων σχηματίζεται καὶ ἡ κλίμαξ τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως, μία κλίμαξ δηλαδὴ κοινωνικῶν ἐνώσεων ἀπὸ τὰς πλέον περιορισμένας μέχρι τῶν εὐρύτερων, ἀπὸ τῆς οἰκογενειακῆς ὁμάδος μέχρι τῶν ἔθνων καὶ πέραν αὐτῶν μέχρι τῶν ἐνοτήτων τῶν διαφόρων πολιτισμῶν.

*

Πολλὰς μᾶς ἔδωσε μέχρι σήμερον ἡ ἱστορία τοιαύτας κοινωνικὰς ἐνώσεις διαφόρου εὐρύτητος, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ καὶ ἓνα ἀναβαθμὸν εἰς τὴν κλίμακα τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως. Ἀναμφισβητήτως ὅμως, κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τῆς ἱστορίας, κατὰ τὴν διάρκειαν ἰδίᾳ τῶν δύο τελευταίων αἰώνων, ἡ κοινωνικὴ ἐνωσις ἡ ὁποία διαδραματίζει τὸν σπουδαιότερον ρόλον, ὁ κυριώτερος ἀναβαθμὸς εἰς τὴν κλίμακα τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως εἶναι τὸ ἔθνος. Ἀσχέτως τῶν αἰτίων ἔνεκα τῶν ὁποίων ἐκάστοτε ἐσχηματίσθησαν καὶ τῶν εἰδικωτέρων κοινωνικῶν μορφῶν τὰς ὁποίας προσέλαβον, τὰ ἔθνη ἀποτελοῦν τὸν κύριον ὕρον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολιτιστικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, εἰς πᾶσαν γνωστὴν εἰς τὴν ἱστορίαν ἐποχὴν καὶ εἰς ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη, ὅπου ὁ πολιτισμὸς ὑπερέβη ὠρισμένην στάθμην.

Περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἔθνους πολλὰ ἐγράφησαν καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν γενικῶν αὐτῶν σκέψεων νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀκριβῆ περιχάραξιν τῆς ἐννοίας ταύτης.

Πάντως τὸ ἔθνος ἀποτελεῖ κατὰ κύριον λόγον πνευματικὴν καὶ ὄχι ὕλικὴν ἐνότητα. Δευτερευόντως μόνον συνδέεται πρὸς βιολογικοὺς ἢ καὶ

γεωγραφικούς παράγοντας. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ κοινότης τοῦ αἵματος καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ γεωφυσικοῦ κόσμου διαβίωσις συντελεῖ εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ τῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας μιᾶς δλότητος ἀνθρώπων ἀποκτοῦν καὶ οἱ ὕλικοι αὐτοὶ παράγοντες σημασίαν. Ἐκτὸς τῶν ὕλικῶν αὐτῶν παραγόντων, ἰδιάζουσιν ἐπιρροὴν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἔθνους ἀσκει καὶ ὁ χρόνος. Διὰ τὴν δημιουργηθῆ μία πνευματικὴ κοινότης εἶναι ἀνάγκη τὴν διανυθῆ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Εἶναι ἀνάγκη κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τὴν συσσωρευθῶν γεγονότα τὰ ὅποια τὴν καταλάβουν ψυχικῶς, κατὰ τρόπον μόνιμον, δλόκληρον τὴν κοινότητα. Ἐντὸς τῶν κοινῶν αὐτῶν ἀγαμνήσεων, τῶν κοινῶν αἰσθημάτων, βλαστάνουν καὶ αἱ κοινὰ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιδιώξεις, τὰ κοινὰ ἰδεώδη. Τέλος ἐπειδὴ πνευματικὴ ζωὴ γενικῶς ἀναπτύσσεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς γνωμῶν, διὰ τοῦ διαλόγου, συντελεστικὴ εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς πνευματικῆς κοινότητος εἶναι συνήθως καὶ ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς κοινοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος διὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ τοῦ διαλόγου.

Πάντα ταῦτα ὁμως ἀποτελοῦν τὰς συνήθως προσφορωτέρας προϋποθέσεις διὰ τὴν γένεσιν ἐνὸς ἔθνους. Ἡ οὐσία ὁμως τοῦ ἔθνους εἶναι πνεῦμα. Ἡ ἐνότης τοῦ πνεύματος τὸν συνιστᾷ τὴν ἐνότητά του καὶ τὸ καθιεροῖ ὡς ὑποκείμενον ἱστορικῶν πράξεων, αἱ ὅποια εἶναι ὡς ἐκ τούτου, κατὰ τὴν φύσιν των, πράξεις πνευματικοῦ περιεχομένου, πράξεις πολιτισμοῦ. Ὡς ὑποκείμενον ἐπομένως πολιτιστικῶν πράξεων, ὡς ὑποκείμενον πνευματικῆς ζωῆς, καθίσταται τὸ ἔθνος ὄργανον πραγματοποιήσεως τοῦ ἀνωτάτου σκοποῦ τῆς ἱστορίας καὶ ὡς τοιοῦτο μόνον ἀποκτᾷ ἱστορικὴν ἀξίαν.

Ὅσα ἔθνη ἐπομένως ἐν τῇ ἐξελίξει των δὲν κατορθώσουν τὴν γίνουσαν φορεῖς δημιουργικῶν πράξεων πολιτισμοῦ, πνευματικῶν ὀντότητες, οὐδεμίαν ἔχουν ὑπόστασιν ὡς ἱστορικὰ γεγονότα· δὲν εἶναι ἔθνη ἐν τῇ πραγματικῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὄρου. Πρόκειται περὶ τυχαίων φυσικῶν φαινομένων, τὰ ὅποια εἰς τὴν ἱστορίαν παρεισδύουν μόνον ὡς ἀδιάφορα ἢ ὡς ἀρνήσεις ἀξιών. Τοιαύτης ποιότητος ἔθνη ἢ δὲν πρέπει τὴν ὑπάρχουσαν, διότι βλάπτουν τὴν πορείαν τοῦ πνεύματος ἢ, ὅταν δὲν βλάπτουν, ἀποτελοῦν φαινόμενα ἐξωἱστορικά. Ἀλλὰ ἐνῶ ὑπάρχουν ἀφ' ἐνὸς πλείστα καταχρηστικῶς ὀνομαζόμενα ἔθνη, ἱστορι-

κῶς ἀσήμαντα ἢ ἀνάξια καὶ ἀφ' ἐτέρου πολλὰ ἔθνη θειτικῶς συμβάλλοντα εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν σκοπῶν τῆς ἱστορίας, ὑπάρχει ἢ ὑπεράνω αὐτῶν ἱσταμένη πλειὰς τῶν ἐθνῶν τῶν ἀποτελούντων τὸ κορύφωμα τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς προσφορᾶς των σχηματίζουσιν τοὺς μεγάλους σταθμοὺς τῆς ἐν χρόνῳ πορείας τοῦ πνεύματος. Εἶναι τόσον πολὺς ὁ χῶρος τὸν ὁποῖον ταῦτα καταλαμβάνουσιν εἰς τὰς ἱστορικὰς δέλτους, ὥστε νὰ λησμονῶμεν τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν τὰ ὁποῖα ἐπὶ χιλιετηρίδας βαδίζουσιν ἐν ἀφανείᾳ, χωρὶς ποτὲ νὰ τὰ φωτίσῃ τὸ βλέμμα τῆς ἱστορίας. Δησμονοῦμεν ὅτι ἡ ἱστορία δὲν καλύπτει τὴν ζωὴν ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ ἐνὸς μικροῦ τμήματος αὐτοῦ, ὅτι κάμνει συνεχῶς ἐπιλογὴν μεταξὺ ἐκείνων τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα ἀνήκουν μόνον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς φύσεως καὶ δὲν εἶναι καθ' αὐτὰ ἱστορικὰ καὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐκδήλωσιν πνευματικῶν ἀξιών καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν στενὸν περιβόλον τῆς. Καθ' ἣν στιγμὴν πολυαριθμοτάτων ἐθνῶν τὰς τύχας ἀντιπαρέρχεται ἡ ἱστορία, σταματᾷ ἐνώπιον τῆς κατὰ φυσικὸν ὄγκον τελείως ἀσημάντου φυλῆς τοῦ Ἰσραήλ, ἐνώπιον τῶν ὀλίγων ἐκείνων νομάδων, οἱ ὁποῖοι περιεπλανῶντο ἀπὸ ὀάσεως εἰς ὄασιν, ἀπὸ βοσκῆς εἰς βοσκὴν, διαρκῶς διωκόμενοι καὶ ἠτιώμενοι, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι ἔφερον εἰς τὰς περιπλανήσεις των μεθ' ἑαυτῶν τὴν Κιβωτὸν τοῦ Κυρίου, τὴν περικλείουσιν τὴν ἰδέαν τοῦ ἐνὸς αὐτοῦ Θεοῦ.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ μνημονεύσω τοὺς περιουσίους λαούς, τὰ κατ' ἀξίαν μεγάλα ἔθνη τῆς ἱστορίας. Ἀρκεῖ εἰς τὴν ἀλληλουχίαν ταύτην νὰ ἀποσαφητισθῇ ἡ σημαντικὴ θέσις τῶν ἐθνῶν αὐτῶν, ὡς ὑποκειμένων τῆς ἱστορικῆς πράξεως.

Εἶναι ὅμως ἀντιθέτως ἀνάγκη, κατὰ τοὺς πονηροὺς ἀκριβῶς αὐτοὺς καιροὺς, νὰ τομισθῇ, ὅτι ἡ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων ἐπ' ἐσχάτων σημειουμένη τεχνητὴ κατασκευὴ ἐθνῶν ἀποτελεῖ βεβήλωσιν τῆς ἰδέας τοῦ ἔθνους.

Τὰ πραγματικὰ ἔθνη κατακτοῦν τὴν ὑπόστασίν των μὲ μόνους καὶ θυσίας αἰῶνων· μὲ ἐπίμονον συλλογικὴν προσπάθειαν συγκεντρώνει ἕκαστος τοὺς πνευματικούς του θησαυροὺς καὶ οἰκοδομεῖ ἑαυτὸ καὶ ἀποκρυσταλλώνει, ἰδίᾳ δυνάμει, τὴν ἱστορικὴν του φυσιογνωμίαν. Τὰ μακρὰ αὐτὰ στάδια

δὲν ὑπερπηδῶνται χωρὶς βλάβην τῆς οὐσίας, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποκατασταθοῦν ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν ὀλίγων πρωτοπόρων, οἱ ὅποιοι ἐπιχειροῦν ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς, ἐντὸς ὀλίγων ἐνίοτε ἐτῶν, νὰ θεμελιώσουν ἔργα τὰ ὁποῖα χρειάζονται ριζώματα αἰώνων εἰς «βαθύσπορον χθόνα» (Εὐριπίδου ἀπόσπ. ἀπὸ τὸν Αἰγέα).

Εἴτε διὰ νὰ πολεμηθῇ ἢ τῷ ὄντι κακὴ ἀποικιοκρατία, εἴτε διὰ νὰ ἰκανοποιηθοῦν ἄλλαι πρόσκαιροι σκοπιμότητες, εἰς τοὺς μεταπολεμικοὺς χρόνους ἐγένετο κατάχρησις ἢ μᾶλλον πεπλανημένη χρῆσις τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων καὶ ἐνομίσθη ὅτι πᾶσα ὁμὰς ἀνθρώπων, τῆς ὁποίας μερικοὶ πλέον προηγμένοι παράγοντες διεκδικοῦν μίαν αὐτόνομον πολιτικὴν τάξιν, δικαιοματικῶς μεταβάλλεται εἰς ἔθνος, ἀντίληψις μαρτυροῦσα τὴν εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἔλλειψιν πνευματικοῦ βάρους.

Κάθε ἄνθρωπος καὶ κάθε λαὸς δικαιούται νὰ διεκδικῇ τὰ δικαιώματα τῶν ὁποίων εἶναι ἄξιος. Ἡ ἄνευ ὁμως ἀξιολογικῶν κριτηρίων σπάταλος καὶ ἀστόχαστος παροχὴ δικαιωμάτων, εἰδικῶς τοῦ δικαιώματος νὰ μεταβληθῇ μία ὁμὰς ἀνθρώπων εἰς ἔθνος καὶ δὴ ἔθνος ὠργανωμένον εἰς πολιτείαν, ὑπάρχει κίνδυνος, ἀντὶ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς εὐφορίαν τῶν ἐθνῶν, νὰ ρίψῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὸ πολιτικὸν χάος καὶ τὴν σφαγὴν. Οἱ κίνδυνοι αὗτοι εἶναι κίνδυνοι κατ' ἐξοχὴν τοῦ καιροῦ μας. "Ἄλλοτε τὰ ἔθνη, κατακτῶντα μόνα τῶν τὴν ἱστορικὴν τῶν ἀναγνώρισιν, δὲν ἐχρίωντο οὔτε ἠδύνατο νὰ χρισθοῦν ἐκ τῶν ἄνω. Μὲ τοὺς διεθνεῖς θεσμοὺς τῶν τελευταίων ἐτῶν κατέστη τὸ πρῶτον δυνατὴ ἢ τοιαύτη ἐκ τῶν ἄνω κατασκευὴ νέων πολιτειῶν, αἱ ὁποῖαι ὅλαι ἰσχυρίζονται ὅτι ἐνσαρκάνουν καὶ νέα ἔθνη, ἐνῶ ἡ λεγομένη ἐθνικὴ τῶν συνειδησις καὶ ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ τῶν σύνθεσις εἶναι τεχνητὰ κατασκευάσματα τῆς προπαγάνδας ἢ καὶ ἄλλων ψυχολογικῶν κινήτρων ἀσχέτων πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ ἔθνους.

Ἡ πολιτικὴ τῆς ἀπαθλιώσεως, τὴν ὁποίαν ὡς πρὸς τὰ ἄτομα ὑπεστήριξαν ἄλλοτε οἱ ἡγέται τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐφηροδόθη εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐπὶ εὐρύτερον πεδίου, διὰ τῆς δημιουργίας προλεταρίων ἐθνῶν, μὲ ὅλας τὰς δραματικὰς συνεπειὰς τὰς ὁποίας συνεπάγεται ὁ σχηματισμὸς μιᾶς τοιαύτης τάξεως ἠδικημένων εἰς τὸν διεθνῆ στίβον.

Δι' αὐτὴν τὴν κακομεταχείρισιν τῆς ιδέας τοῦ ἔθνους εὐθύνονται δύο κατηγορίαι ἀνθρώπων, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι σπεύδουν νὰ κατασκευάσουν τεχνητῶς ἔθνη οὐσιαστικῶς ἀνύπαρκτα καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι, ἐκμεταλλευθέντες ὑλικῶς ὀλοκλήρους ομάδας ἀνθρώπων ἐπὶ μακρὰ ἔτη, δὲν τὰς ὠδήγησαν πρὸς τὸν δρόμον τῆς ὁμαλῆς ἐξελίξεως, πρὸς τὸν δρόμον ὁ ὁποῖος θὰ ἐπέτρεπε εἰς αὐτὰς νὰ ὠριμάσουν καὶ νὰ ἀποκτήσουν συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ των, ὅποτε τελικῶς ἢ θὰ ἀπήρτιζον ἰδίαν ἐθνότητα ἢ θὰ συνεχωνεύοντο ἢ καὶ θὰ ἀπερροφοῦντο εἰς ἄλλον κύκλον πολιτισμοῦ καὶ εἰς ἄλλας ἐθνότητας. Θὰ εἶναι δὲ ἐπὶ τοσοῦτον βαρὺ τὸ τίμημα μὲ τὸ ὅποῖον ἢ ἀνθρωπότης θὰ πληρώσῃ τὴν ὑλιστικὴν ἀντίληψιν τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, καθ' ὅσον, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν κρατούντων ἰδεολογικῶν συρμῶν, ἀκόμη καὶ οἱ διαυγῶς βλέποντες τὰ πράγματα, φοβοῦνται νὰ ἀρνηθοῦν τὸν τίτλον τοῦ ἔθνους εἰς τὴν ὁποιανδήποτε τυχαίαν ομάδουσιν ἣτις ἤθελε τυχὸν τὸν διεκδικήσῃ. Φοβοῦνται νὰ διαστείλουν τὴν πραγματικὴν σύστασιν τῶν ἀνθρωπίνων ομάδων ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ὀμιλοῦντας δῆθεν ἐν ὀνόματί των. Φοβοῦνται νὰ στηλιτεύσουν τὸν, κατὰ τὴν διεθνή ἀναγνώρισιν τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν πολιτειῶν, συντελούμενον ἐκχυδαῖσμον τῶν καθιερωμένων δημοκρατικῶν μεθόδων.

*

Τὸ ἔθνος ἐπὶ τοσοῦτῳ ἀρτιότερον δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν του, ὅσον πληρέστερον ὀργανοῦται καὶ διαρθροῦται εἰς πολιτείαν, διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως κεντρικῆς ἐξουσίας ἰκανῆς καὶ πρὸς τὰ ἔξω νὰ προσπίξῃ τὴν ὑπόστασίν του καὶ ἐσωτερικῶς νὰ ἐπιβάλλῃ μίαν δικαίαν ἔννομον τάξιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων κοινωνικῆς πράξεως. Οὕτω τὸ ἔθνος προσλαμβάνει τὴν ἀρτιότεραν του μορφήν ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ κράτους. Ἡ τάσις πρὸς ταυτισμὸν ἔθνους καὶ πολιτείας δὲν εἶναι σύγχρονον φαινόμενον. Ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος κατέστη κοινὴ συνείδησις εἰς τὸν δυτικὸν κόσμον τὸ αἶτημα τῆς δημιουργίας ἐθνικῶν κρατῶν. Δι' αὐτοῦ τοῦ ταυτισμοῦ καὶ ἡ πολιτεία ἀπέκτησε μίαν οὐσιαστικότητα τὴν ὁποίαν μόνον ἢ ἀρχαία πόλις, ὑπὸ ἄλλας συνθήκας, ἐγνώρισεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔθνος ἀπέκτησε τὴν ἐντελεστέραν αὐτοῦ μορφήν.

Τὸ ἐθνικὸν κράτος ἀποτελεῖ κατάκτησιν τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἢ πάροδος τοῦ χρόνου, ἂν βαδίσωμεν τὸν δρόμον τῆς προόδου, δὲν θὰ κατα-

λύση, ἀλλὰ θὰ διατηρήσῃ, συναιροῦν τοῦτο εἰς τὰς εὐρύτερας ὑπερεθνικὰς καὶ ὑπερκρατικὰς κοινότητας αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἐπίτευγμα τοῦ προσεχοῦς, ἐλπίζομεν, μέλλοντος. Ἐσήμανεν τῷ ὄντι ἡ ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιτακτικὴ κατέστη ἡ ἀνάγκη νὰ ἀποκτήσουν αὐξουσαν σημασίαν, ὡς ὑποκείμενα ἱστορικῶν πράξεων, παραλλήλως πρὸς τὰ ἔθνη, καὶ αἱ ὑπερεθνικαὶ αὐταὶ ἐνώσεις. Ἡ Εὐρώπη ἀρχίζει νὰ τείνῃ πρὸς μίαν συγκρότησιν προσομοιάζουσαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Καρλομάγνου. Καὶ ἡ οἰκουμένη ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν ροπήν. Ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους σχηματισμούς, φορεῖς τεραστίας ὑλικῆς δυνάμεως, πολλὰ τὰ δεινὰ δύνανται νὰ προκύψουν καὶ ἐν μέρει προέκυψαν, ἀλλὰ ὑπάρχουν αἱ δυνατότητες, ἐὰν σωφρόνως οἱ ἄνθρωποι τοὺς χρησιμοποιήσουν, νὰ προκύψουν καὶ τεράστια ὠφελήματα.

Ὅπωςδήποτε ἡ συγκρότησις αὐτῶν ἀποτελεῖ πλέον γεγονός ἀναπόσπαστον καὶ τὸ μόνον τὸ ὁποῖον οἱ σκεπτόμενοι ἄνθρωποι ἔχουν χρέος νὰ ἐξετάσουν εἶναι οἱ τρόποι τῆς καλλιτέρας αὐτῶν συγκροτήσεως καὶ διαρθρώσεως. Ἐντὸς τῶν εὐρύτερων ὑπερεθνικῶν αὐτῶν σχηματισμῶν τὰ ἔθνη, τὰ πολιτειακῶς αὐτόνομα, τὰ πραγματικά, τὰ ἄξια ἔθνη πρέπει νὰ διατηρηθοῦν ὡς ἀσυγχώνευτοι ὀντότητες, διότι μόνον τότε οἱ εὐρύτεροι αὐτοὶ σχηματισμοὶ θὰ καταστοῦν ζωντανοὶ ὀργανισμοί, ἱκανοὶ νὰ ἐκπληρώσουν ἔργον δημοουργικόν.

Ὅπως αἱ πολιτεῖαι μένουσιν ζωντανὰ μόνον ἐφ' ὅσον καθίστανται καὶ τὸ πρόσφορον πλαίσιον πρὸς ἀνάπτυξιν ἐντὸς αὐτῶν αὐθυποστάτων μικροτέρων μονάδων—ἐνώσεων ἀτόμων καὶ ἀτόμων,—ἐλευθέρως δρωσῶν, οὕτω καὶ αἱ εὐρύτεραι ὑπερεθνικαὶ ὁργανώσεις εἶναι ἀνάγκη νὰ διαφυλάξουν τὴν αὐτονομίαν τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς ἔθνων.

Τοῦτο ὁμως δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι τὰ οὕτω ὁργανούμενα ἔθνη δὲν πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν καὶ εἰς μίαν εὐρύτεραν ἐνιαίαν πολιτικὴν τάξιν. Ἐκεῖνο ἄλλωστε τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἔνταξιν ταύτην θὰ ἀπολέσουν εἶναι ἡ ἤδη φαλκιδευμένη κυριαρχία αὐτῶν. Ὅχι μόνον ἐν τοῖς πράγμασι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, ἔπαυσαν, κατὰ πλείστας αὐτῶν ἀναφορὰς, νὰ εἶναι αἱ καθ' ἕκαστον πολιτεῖαι κυρίαρχοι. Ὅπως τὸ ἄτομον τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτοδικίας ἀπεμπόλησε ἐξουσίας τὰς ὁποίας ἀνέλαβεν ἡ κοινότης, ὅπως εἰς πολλὰς πε-

ριπτώσεις αὶ κοινότητες ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταγοῦν εἰς τὰς πολιτείας, ὅπως εἰς πολλὰς περιπτώσεις αὶ πολιτεῖαι ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβιβάσουν ὠρισμένας ἐξουσίας των εἰς μίαν ὁμοσπονδιακὴν κεντρικὴν ἀρχήν, οὕτω καὶ σήμερον, θὰ ἀναγνωρίσουν εἰς ὑπερπολιτειακὰς ἀρχὰς ὠρισμένας ἐξουσίας, παραιτούμεναι τῆς ἄλλοτέποτε ἀπολύτου ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας. Θὰ διατηρήσουν ὁμως δι' ἑαυτὰς τὰς ἐξουσίας ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς φυσιογνωμίας των, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολιτιστικῶν των δυνατοτήτων.

Χάριν τῆς ὑπερπολιτειακῆς αὐτῆς τάξεως θὰ δημιουργηθοῦν κατ' ἀνάγκην ὑπερπολιτειακὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα θὰ καθορίζουν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς ὑπερπολιτείας, τὴν κοινὴν, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, οἰκονομικὴν τῆς πολιτικῆν καὶ ὅ,τι ἄλλο κριθῆ, κατὰ τὰς περιστάσεις, ὡς χρῆξον ὑπερεθνικῆς ρυθμίσεως. Ἐκαστον ὁμως ἔθνος, ὡς ἐλεύθερος πολίτης τῆς ὑπερπολιτειακῆς πολιτείας, θὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ὑπερπολιτειακῆς ἐξουσίας καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπερπολιτειακῶν ἀρχῶν. Ἡ δὲ συμμετοχὴ του αὕτη δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμητικὸν του ὄγκον. Διότι ἡ συμμετοχὴ του αὕτη βάσιν ἔχει τὴν ἴδιαν αὐτοῦ πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν προσωπικότητα. Ταύτης ἡ διάφορος ὑπόστασις καὶ ἡ ἰδιοτυπία ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς συμμετοχῆς του ὡς αὐτοτελοῦς μονάδος εἰς τὴν ὑπερεθνικὴν πολιτείαν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι κατ' ἀρχὴν τὰ ἔθνη θὰ ἔπρεπε νὰ συμμετέχουν ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν ὑπερεθνικῶν ἐξουσιῶν κατ' ἀξίαν, ἀναλόγως τῆς οὐσιαστικῆς των συμβολῆς εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῆς ἱστορίας. Ἐφ' ὅσον ὁμως ἡ ἰδεατὴ αὕτη λύσις εἶναι ἐν τῇ πράξει ἀπραγματοποίητος, κατ' ἀνάγκην θὰ καταφύγωμεν, — ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὰς καθ' ἕκαστον πολιτείας προκειμένου περὶ τῶν ἀτόμων, — εἰς μίαν λύσιν ἄδικον μὲν, ἀλλὰ ἐπιβαλλομένην συνήθως λόγῳ σκοπιμότητος, εἰς τὴν συμμετοχὴν δηλαδὴ τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν ὑπερεθνικὴν πολιτείαν κατ' ἀρχὴν μὲν μὲ βάσιν τὴν ἰσότητά αὐτῶν, κατὰ δεύτερον δὲ μόνον λόγον καὶ ὡς πρὸς ὠρισμένας περιπτώσεις, μὲ βάσιν τὸ ἀριθμητικὸν αὐτῶν μέγεθος.

Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ὑπερπολιτειακῆς τάξεως κάθε ἔθνος θὰ ἀναπτύσῃ ἐλευθέρως τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν του προσωπικότητα καὶ ἡ

ὑπερεθνική πολιτεία θὰ συμβάλῃ καὶ αὐτὴ θετικῶς εἰς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἐνισχύουσα πᾶσαν σχετικὴν προσπάθειαν. Διότι μόνον ἀπὸ τὸν διάλογον, ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀντιθέτων, θὰ προαχθῇ ἐντὸς ἐκάστης ὑπερεθνικῆς πολιτείας ἡ ὕλική καὶ πνευματικὴ εὐφορία καὶ τοῦ συνόλου καὶ τῶν καθ' ἕκαστον.

Πᾶσα προσπάθεια ἐπιπεδώσεως τῶν ἔθνων, ἀφομοιώσεως καὶ συγχωρεύσεως εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἱστορίας καὶ ὀφείλεται εἰς καθαρῶς ὑλιστικὰς περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις.

Ἡ ἐντὸς ὅμως τῆς ὑπερεθνικῆς πολιτείας διαφύλαξις τοῦ διαφορισμοῦ τῶν ἔθνων βεβαίως δὲν ἀποκλείει τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν τόνωσιν μιᾶς ὠρισμένης ἰδεολογίας κοινῆς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν ὑπερεθνικὴν πολιτείαν, μιᾶς ἰδεολογίας ἡ ὁποία θὰ ὑπέρεκειται τῶν διατηρουμένων διαφορῶν. Τοῦτο ἄλλωστε πάντοτε συνέβη. Ὁ ἐλληνικὸς κόσμος, μεστὸς διαφορῶν καὶ ἀντιθέσεων, εἶχεν ἐν τούτοις μίαν κοινὴν ἰδεολογίαν, ἐντόνως διάφορον τῆς περσικῆς ἢ τῆς αἰγυπτιακῆς.

Εἰσερχόμεθα εἰς μίαν φάσιν τῆς ἱστορίας κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ὑπερεθνικαὶ ἐνότητες πολιτισμῶν ἀποκτοῦν πολὺν μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχον κατὰ τοὺς πέντε τελευταίους αἰῶνας, ὅτε ἐκ τοῦ ἀδιαφοροποιήτου κόσμου τοῦ μεσαίωνος ἐσχηματίζοντο τὰ νέα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη. Ἀκριβῶς ὅμως κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσωμεν ὅτι τὰ ἔθνη αὐτά, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἐνταχθοῦν εἰς εὐρύτερα πολιτικά καὶ οἰκονομικὰ συστήματα τὰ ὁποῖα διαγράφονται εἰς τὸν ὀρίζοντα, θὰ διατηρήσουν πάντοτε τὴν αὐταξίαν των. Ἀκριβῶς κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν ἐπιβάλλεται νὰ ἐπισημανθῇ ἡ ἀνάγκη τῆς κλιμακωτῆς συγκροτήσεως τῶν κοινωνικῶν ἐνώσεων ἀπὸ τοῦ ἀτόμου μέχρι τῶν εὐρυτάτων ἐνώσεων τῆς ἀνθρώπινης κατέναντι ἄλλων ἐλλόγων ὄντων, ζώντων ἴσως εἰς ἄλλους πλανήτας· καὶ προσέτι νὰ ἐπισημανθῇ, ὅτι τοῦτο, ἂν πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, ἰδιαίτερος πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἀπὸ τὰ ἀριθμητικῶς μικρὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα, χάριν τῆς ἐπιβιώσεώς των, ἐντὸς τῶν ἀναπτυσσομένων τεραστίων ὄγκων, ἔχουν ζωτικὸν συμφέρον καὶ τὴν ἐθνικὴν των ὑπόστασιν καὶ τὸν ἴδιον πολιτισμὸν νὰ διαφυλάξουν, ἀλλὰ καὶ νὰ διεκδικοῦν ἐπιμόνως

τὴν ἐντὸς τῶν ὑπερεθνικῶν ἐνώσεων θέσιν των, οὐχὶ βάσει ποσοτικῶν, ἀλλὰ ποιοτικῶν κριτηρίων.

Εἶναι δὲ κατ' ἐξοχὴν χρήσιμον ἀκριβῶς τώρα νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ διατήρησις τῆς διαφοροποιήσεως καὶ τῆς κλιμακωτῆς διαρθρώσεως τῶν ὑποκειμένων τῆς πράξεως, ὄντως ἀποτελεῖ ὄρον ἀναγκαῖον διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐδημιουργήθη μεταξὺ πολλῶν ἢ ἐντύπωσις ὅτι ιδεώδης θὰ ἦτο ἡ κατάστασις καθ' ἣν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ προσεχώρουν εἰς μίαν μορφήν πολιτισμοῦ, τὴν καλλίστην εἰς τὰ κυριώτερα πεδία τῆς ζωῆς. Διὰ τῆς ἐνοποιήσεως αὐτῆς ὑποτίθεται ὅτι θὰ ἐξησφαλίζετο, ἐκτὸς τῆς ταχύτερας προόδου, καὶ ἡ αἰωνία ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Καὶ ὅτι ἡ ἀπόλυτος ὁμοιομορφία θὰ διηκολύνε τὴν εἰρήνην, θὰ τὴν καθίστα σχεδὸν βεβαίαν, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ. Ὅπου λείπουν αἱ διαφοραὶ λείπει καὶ ὁ πόλεμος. Ἀλλὰ ὅπου λείπουν αἱ διαφοραὶ μεταξὺ ζωντανῶν ὑπάρξεων, ἐκεῖ αἱ ὑπάρξεις αὗται μεταβάλλονται εἰς ἀγέλην καὶ ἡ εἰρήνη τῆς ὁποίας ἀπολαύουν θὰ εἶναι ἡ εἰρήνη ἢ βασιλεύουσα εἰς τὰς ἀγέλας. Δὲν θὰ εἶναι εἰρήνη θεμελιωμένη ἐπὶ τοῦ λόγου, ὡς προσήκει εἰς ἕλλογα ὄντα, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς νάρκης καὶ ἀδρανείας. Ἡ ἀπόλυτος ὁμοιομορφία ἐν τῇ ἱστορικῇ ζωῇ θὰ κατέλυε τὴν οὐσίαν της, τὴν δημιουργικότητά της, τὴν κίνησιν τοῦ πνεύματος, ἣτις τρέφεται ἀπὸ τὰς διαφοράς, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ διατηροῦνται καὶ μεταξὺ τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν πόλεων καὶ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν εὐρύτερων κύκλων πολιτισμοῦ.

Τελείως διάφορον βεβαίως εἶναι τὸ θέμα τῆς καταργήσεως τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν αὐτῶν.

*

Εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνικοτήτων, τῆς ἀρχῆς ὅτι κάθε ἔθνος ἔχει τὸ δικαίωμα, ἢ μᾶλλον τὸ χρέος νὰ συγκροτηθῇ εἰς ἰδίαν πολιτείαν, κατ' ἐξοχὴν συνέβαλε, κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἢ Ἑλλάς. Τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν πρώτην σημαντικὴν της πρᾶξιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν νεωτέρων χρόνων. Βεβαίως προηγήθησαν ἡ Διακήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἡ συνειδητὴ συγκρότησις τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ οἱ μὲν βορειοαμερικανοὶ δὲν ἦσαν ἔθνος. Ἐγιναν ἔθνος ἐκ τῆς συγκρουσεῶς των πρὸς τοὺς ἄλλοτε συμπατριώτας των τοὺς

βρεττανούς. Ἀπεσπίασθησαν ἀπὸ τὴν παλαιάν των οἰκογένειαν, διότι ἀνέκυψαν μεταξὺ των διαφοραὶ οἰκονομικαὶ κατὰ κύριον λόγον. Καὶ ὅτε δι' αὐτὰς τὰς διαφορὰς συνεκρούσθησαν, τότε μόνον συνειδητοποίησαν καὶ τὴν ἐθνικὴν των ἀνθυπαρξίαν. Συνέβη μὲ τούς ἀμερικανούς τὸ 1775, ὅ,τι καὶ μὲ τούς γερμανούς τὸ 1813, εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ὁποίων ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ κοινοῦ τυράννου, τοῦ Ναπολέοντος, ἐξύπνησε τὴν πίστιν ὅτι, ὑπεράνω πάσης διαφορᾶς των, εἶναι ὅλοι Γερμανοί.

Καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως συνέβαλεν ἀποφασιστικῶς ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῶν δύο αὐτῶν λαῶν, οἱ συντάκται τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας, *Jefferson*, *Adams* καὶ *Franklin* ὡς καὶ οἱ συντάκται τοῦ «*Federalist*», *Madison*, *Hamilton* καὶ *Jay* εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν ὁ φιλόσοφος *Fichte* μὲ τούς «*Δόγους του πρὸς τὸ Γερμανικὸν Ἔθνος*», ὁ ποιητὴς *Körner* καὶ ὁ πολιτικὸς *Karl v. Stein*.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἔννοια τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος ὑπῆρχε ἀπὸ πολλοῦ, ἀλλὰ ἐκαλύπτετο καὶ συνεθλίβετο ἀπὸ τὴν αἰωνόβιον ἀντίληψιν τῆς ἐνότητος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μονάρχου. Ὅταν δὲ οἱ γάλλοι ἐπαναστάται ἤρχισαν νὰ ὀμιλοῦν περὶ «γαλλικοῦ ἔθνους» τὸ ἔπραττον κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν γαλλικὴν μοναρχίαν. Διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἔθνους ἐξῆρον τὴν κατακτηθεῖσαν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν των ἐλευθερίαν, ὅχι τὴν ἐθνικὴν των ἀνθυπαρξίαν ἐν τῷ διεθνεῖ στίβῳ, ἡ ὁποία ἦτο δεδομένη.

Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐπανεστάτησαν, ναὶ μὲν διεξεδίκουν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν των ἐλευθερίαν, ἀκολουθοῦντες εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ των συντάγματα τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς κυρίως Ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ ἡ οὐσία τοῦ ἀγῶνος των ἦτο ἡ ἐθνικὴ ἐλευθερία, ἡ ἀπόφασις νὰ καταστήσουν τὸ ἀνέκαθεν ὑπάρχον ἑλληνικὸν ἔθνος κυρίαρχον ἑλληνικὴν πολιτείαν νὰ καταστήσουν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑποκείμενον πράξεων, ἱκανὸν νὰ συνεχίσῃ, ἐν μέσῳ τοῦ νεωτέρου κόσμου, τὴν μεγάλην πολιτιστικὴν του παράδοσιν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καμμία ἄλλη ἐπανάστασις δὲν ἐνεσάρκωσε καθαρώτερον καὶ πληρέστερον τὴν λεγομένην ἀρχὴν τῶν ἐθνικοτήτων, τὴν ἀρχὴν ὅτι τὰ ἔθνη πρέπει νὰ ἐνσωματώνωνται εἰς χωριστὰς πολιτείας. Αὕτη δὲ εἶναι καὶ ἡ ἱστορικὴ σημασία τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821.

Ἡ ἰδέα τοῦ ἔθνους ἐκυριάρχησε τῆς δραστηριότητος τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς ἀπὸ τὸ 1821 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ὅσον εἶναι ἀσθενῆς ἐνίοτε ἡ ἔννοια τῆς πολιτείας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἕλληρος, τόσον ἀντιθέτως παραμένει πάντοτε ἰσχυρὰ ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους. Πόσοι ἡρωϊκοὶ ὑπὲρ τοῦ Ἐθνους ἀγωνιστὰι ὑπῆρξαν κακοὶ πολῖται τῆς νεοπαγοῦς τότε πολιτείας. Διότι τὸ ἔθνος πάντοτε ἦτο ἡ ἀνωτάτη ἔννοια διὰ τὸν Ἕλληνα καὶ ὄχι ἡ πολιτεία. Διὰ τὴν συνένωσιν ὅλου τοῦ Ἐθνους εἰς μίαν ἐλευθέραν πολιτείαν ἠγωνίσθησαν οἱ Ἕλληρες ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς των. Ἡ Μεγάλη Ἰδέα δὲν ἦτο παρὰ τὸ λαμπρότερον περίβλημα τῆς ἀσιγιάστου ροπῆς τῶν ἐλλήνων πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ Ἐθνους. Διὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν των ὡς ἔθνος, κατὰ κύριον καὶ πρῶτον λόγον, ἠγωνίσθησαν οἱ Ἕλληρες καὶ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940.

Ἐπέπρωτο ἡ ἀνθρωπότης νὰ πληγῇ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀπὸ τὴν ἀναξωπύρωσιν τοῦ καισαρικοῦ πνεύματος, ὀπλισμένον μάλιστα μὲ ὅλα τὰ τεχνικὰ μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτει ἐν σύγχρονον κράτος. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ἐτόνωσε εἰς ὅλας τὰς χώρας τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα καὶ μὲ τὴν ὑπ' αὐτῶν χαραχθεῖσαν πολιτικὴν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐπαναστάσεως ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ καθεστῶτα εἰσῆλθον εἰς μίαν κρίσιμον περίοδον. Καὶ ἄλλαι μὲν χώραι, μὲ ἰσχυρὰν πολιτικὴν παράδοσιν καὶ οἰκονομικῶς εὐημεροῦσαι, ὑπερενίκησαν σχεδὸν ἄτρωτοι τὴν κρίσιν· ἄλλαι ἐκλονίσθησαν μὲν βαθύτερον, ἀλλὰ ἐνέμειναν εἰς τὰ παραδεδομένα φιλελεύθερα μέσα ἀμύνης. Ἄλλαι ὅμως εἴτε οἰκονομικῶς ὑστεροῦσαι εἴτε πολιτικῶς εὐπαθεῖς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μάλιστα ἰδιαζόντως ἰσχυρῶν εἰδικῶν ψυχολογικῶν κινήτρων, ἠκολούθησαν τὸν παράφρονα καὶ ἐγκληματικὸν δρόμον τῆς ἀπελπισίας. Κατέφυγον εἰς τὴν λύσιν τοῦ καισαρισμοῦ. Διότι εἰς τὰς χώρας αὐτὰς δὲν ἐνεφανίσθησαν ἀπλῶς ὀλίγοι ἔξαλλοι οἱ ὁποῖοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τοῦ καισαρικοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. Αὐτὸ ἠδύνατο νὰ συμβῇ παντοῦ. Εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἐγένετο παρὰ πολλῶν, ἴσως καὶ τῶν περισσοτέρων, δεκτὴ ἡ λύσις αὐτή, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐμφανίσεώς της. Ὅταν δὲ ἐξεδηλώθησαν πλέον αἱ περαιτέρω

προθέσεις και ενέργειαι τῶν καισάρων, ἦτο πλέον ἀργὰ εἰς τοὺς πολλοὺς νὰ ἀνατρέφουν τὰ γενόμενα. Τὸ τραγικὸν σφάλμα εἶχεν ἀμετακλήτως συντελεσθῆ.

Οἱ νέοι οὗτοι καίσαρες καὶ οἱ ὀπαδοὶ των, ἐνώπιον τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ δημοκρατία, ὡς ἐλειτούργει εἰς τὸν τόπον τους, δὲν ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν κομμουνισμόν, ἐνόμισαν ὅτι ὁ καλλίτερος τρόπος διὰ νὰ τὸν καταπολεμήσουν, ἦτο νὰ τὸν μιμηθοῦν· καὶ εἰς τὸν κομμουνιστικὸν ὀλοκλήρωτισμόν νὰ ἀντιτάξουν τὸν ἰδικόν των. Εἰς τὸ βασικὸν δὲ τοῦτο σφάλμα οἱ δύο καίσαρες, οἱ κύριοι ὑπεύθυνοι καὶ διὰ τὰ σημερινὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑφίσταται ἡ ἀνθρωπότης, προσέθεσαν ἕκαστος καὶ ἄλλας ἐπιδιώξεις, γεννήματα τοπικῶν συνθηκῶν καὶ προσκαίρων συμφερόντων ἢ ἐντελῶς προσωπικῶν ἰδιοτροπιῶν, εἰς διάγρευσιν ὄλων τῶν περὶ ἱστορίας θεωριῶν τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ καὶ ἄλλων ἀναλόγων αἰσθησιοκρατικῶν ἀντιλήψεων.

Ἡ Ἑλλάς, ἄνευ λόγου δυναμένου νὰ συσχεισθῆ μὲ τὰ οὐσιώδη συμφέροντα τῶν μεγάλων, ὑπῆρξε θῦμα τῆς ματαιοδοξίας καὶ τῆς βουλιμίας τοῦ ἐνὸς τῶν καισάρων. Ὁ ἕτερος τὸν ἠκολούθησε βραδύτερον, ἐξ ἀλληλεγγύης ἢ καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ πρώτου προκληθεισῶν ζημιῶν εἰς τὸν στρατιωτικὸν καὶ εἰς τὸν ψυχολογικὸν τομέα. Εἰς τὴν πανίσχυρον αὐτὴν διπλὴν ἐπίθεσιν τοῦ καισαρικοῦ ὀλοκλήρωτισμοῦ ἡ Ἑλλάς δὲν ἐδίστασε, μὲ ὄλην τὴν ἀλκὴν τῆς χαλυβδωθείσης διὰ τῶν αἰώνων ἐθνικῆς της συνειδήσεως, νὰ προβάλλῃ ἀπέλπιδα ἀντίστασιν. Καὶ τὸ ἔπραξε ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τοῦ νοήματος τῆς ἀντιστάσεως ταύτης.

Διότι ὁ ὀλοκλήρωτισμὸς γενικῶς ἀρνεῖται τὴν ἔννοιαν τῆς ἐθνικῆς πολιτείας καὶ ἐν πολλοῖς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔθνους. Σκοπὸς του ἀπάτατος εἶναι ἡ ὑποταγὴ τῆς ἀνθρωπότητος εἰς μίαν ἐνιαίαν πολιτικὴν τάξιν καὶ εἰς ἓνα ἐνιαῖον τύπον πολιτισμοῦ. Ἡ πίστις ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ λύσις, αὐτὸς ὁ μόνος φορεὺς τῆς ἀληθείας, εἶναι κοινὸν γνώρισμα καὶ τῶν ἀριστερῶν καὶ τῶν δεξιῶν ὀλοκλήρωτισμῶν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς αἱ χωρισταὶ ἐθνικαὶ φνσιογνωμίαι, προικισμέναι μάλιστα μὲ πολιτικὴν ἐξουσίαν, δὲν διακαίολογοῦνται εἰς τὰ ὄμματά των. Τὰ ἔθνη θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπορροφηθοῦν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ καίσαρος δημιουργημένην πολιτικὴν κοινότητα. Ὁ καισαρι-

σμός, ὁ πάσης φύσεως ὀλοκληρωτισμός, ἄγει εἰς τὸν ἀφανισμόν τῶν πολιτικῶς ἐλευθέρων ἐθνῶν. Ἀλλὰ ἐπιγνώτως ἢ ἀνεπιγνώτως, ἀκουσίως ἢ ἐκουσίως, ἐνσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως, μαζί μὲ τὴν ιδέαν τοῦ ἔθνους ἐπιδιώκει ὁ καισαρισμὸς νὰ συντρίβῃ κάθε ἄλλο ἐλεύθερον ὑποκείμενον κοινωνικῆς πράξεως, ἰδίᾳ τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἐθνῶν ἔχει οὕτω ἀντικτύπους καὶ ἐπὶ ὅλης τῆς κλίμακος τῶν μικροτέρων ὑποκειμένων πράξεως μέχρι καὶ τοῦ ἀτόμου. Ὅσον καὶ ἂν, καταλύοντες τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πολιτειῶν, ὡς ἀντίδοτον, συχνάκις προσποιοῦνται οἱ ὀλοκληρωτικοὶ ὅτι παραχωροῦν μείζονας δυνατότητας δράσεως εἰς τὰ μικρότερα ταῦτα ὑποκείμενα, δημιουργοῦντες μορφὰς αὐτοδιοικήσεως ἐντὸς τῆς ἰδικῆς τῶν πολιτείας, χάριν τῆς διαφυλάξεως δῆθεν τῶν ἐθνικῶν φυσιογνωμιῶν τῶν ὑποτασσομένων ἐθνῶν, εἰς τὴν οὐσίαν ὅλα τὰ ὑποκείμενα αὐτὰ ὑφίστανται φαλκίδευσιν δυνάμεως. Ἀλλὰ ἂν περὶ αὐτῶν δύναται, εἰς τινὰς περιπτώσεις, νὰ ὑπάρχουν ἀμφιβολία, ὡς πρὸς τὴν μείωσιν τοῦ ἀτόμου οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ. Μαζί μὲ τὸ ἔθνος εὐνουχίζεται καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὸ ζωντανὸν αὐτὸ καὶ ἀκατάλυτον πρῶτον κύτταρον τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, ἐκπορεύονται ὅλαι αἱ δημιουργικαὶ ἐμπνεύσεις, ὅλαι αἱ θετικαὶ πραγματοποιήσεις, ὅ,τι ἀποτελεῖ ἀξίαν πολιτισμοῦ.

Εἶναι ὡς ἐκ τούτου ὁ ὀλοκληρωτισμὸς ἐχθρὸς ὄχι μόνον τοῦ ἔθνους ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τῶν δύο κυριωτέρων ὑποκειμένων τῆς πράξεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν ἐπιδιώκει νὰ τοποθετήσῃ κατὰ θεωρίαν μὲν τὸν ἕνα περιοῦσιον λαὸν καὶ τὸν ἕνα καίσαρα, ἐν τῇ πράξει δὲ τὴν περὶ τὸν ἐκάστοτε καίσαρα ἐναλλασσομένην φατρίαν.

Αὐτὴν τὴν εὐρεΐαν ἔκτισαν, αὐτὰς τὰς πολλαπλὰς ἐπιδιώξεις ἐνεῖχε καὶ ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπίθεσις τοῦ καισαρικοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. Ὅ,τι συναπαρτίξει ἕνα προηγμένον, πνευματικῶς καὶ πολιτικῶς, ἔθνος, ἐπεδιώκετο ὀριστικῶς νὰ ἐξαφανισθῇ. Αἱ περὶ τοῦ ἀντιθέτου τότε γενόμεναι δηλώσεις, καθαροὶ ἐλιγμοὶ ἀναγκαῖοι διὰ τὴν προπαγάνδαν τοῦ πολέμου, διαψεύδονται καὶ ἀπὸ αὐτὴν αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ πράξεις τινὰς προπαρασκευαστικὰς τοῦ σκοποῦ τούτου, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ φανερωθῇ χωρὶς προσωπεῖον μόνον μετὰ τὴν νίκην.

Ἡ Ἑλλάς εἶχε ταχθῆ ὡς ἐκ τούτου κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ἵνα ὑποστηρίξη, ὄχι μόνον τὴν πατρίαν γῆν, ὄχι μόνον τὰς ἡττημένης τότε ἐλευθέρως πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐθνικῆς πολιτείας καὶ γενικώτερον τοῦ ἔθνους. Καὶ ἔνεκα τούτου ἔχει ἡ παρ' αὐτῆς προβληθεῖσα ἀντίστασις ἀξίαν ὄχι μόνον πατριωτικὴν, ὄχι μόνον πολιτικὴν, ὄχι μόνον ἠθικὴν, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν, πολιτιστικὴν, ἀπόλυτον ἀξίαν. Ἀποτελεῖ συμβολὴν σημαντικὴν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἱστορικῶς ὀρθοῦ, τοῦ ἀπολύτου δέοντος, κατὰ μίαν κρίσιμον καμπὴν τῆς παγκοσμίου συγκρούσεως, ἣτις ἐπέθεσε βαρεῖαν, ἀνεξίτηλον καὶ αἱματηρὰν τὴν σφραγίδα τῆς ἐπὶ τοῦ χαλυβδίνου αἰῶνος μας.

Καὶ οἱ μὲν καισαρικοὶ δλοκληρωτισμοὶ κατεποντίσθησαν ὑπὸ τὰς ἀράς καὶ τῶν λαῶν ἀκόμη οἱ ὅποιοι τοὺς ἐστήριξαν καὶ οὐδεμία ὑπάρχει πιθανότης νὰ ἀναδυθῶν. Ἐξέλιπεν ὅμως διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἔθνη κάθε ἀνάλογος κίνδυνος; Ἄλλαι μορφαὶ δλοκληρωτισμοῦ δὲν ἀπειλοῦν τὴν ἰδέαν τοῦ ἔθνους γενικῶς καὶ εἰδικώτερον τὴν ζωὴν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους; Τί διδάγματα μᾶς προσφέρει ἡ πρόσφατος ἱστορία μας, ἀφ' ἧς συνετρίβησαν παρ' ἡμῶν οἱ ἐχθροὶ τοῦ μεγάλου πολέμου; Ἡ σαγήνη τὴν ὁποίαν ἐπὶ αἰῶνας ἤσκουν αἱ θερμαὶ θάλασσαι εἶναι ἄρα γε βέβαιον ὅτι ἐσβέσθη διὰ παντός;

*

Ἄλλὰ ἀπέναντι τῶν κινδύνων αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἔκτασιν δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ διαγράψωμεν ἐν προκειμένῳ οὔτε καὶ περαιτέρω νὰ σταθμίσωμεν, ἄλλοι λαοὶ προχωροῦν εἰς τὴν συγκρότησιν ὑπερεθνικῶν σχηματισμῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ ἐλεύθερα ἔθνη καλοῦνται νὰ καταλάβουν τὴν πρέπουσαν θέσιν. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κοινῶν κινδύνων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς ὀρθὴν τοποθέτησιν ἐκάστου ἔθνους εἰς τὰς εὐρύτερας αὐτὰς ὑπερεθνικὰς ἐνώσεις, πᾶς ἐλεύθερος ἄνθρωπος καλεῖται νὰ σκεφθῆ ποία ἢ θέσις τοῦ ἔθνους του ἔναντι τῆς τοιαύτης πορείας τῶν πραγμάτων;

Ὁμιλοῦντες ἀπὸ τῆς στενωτέρας σκοπιᾶς, τῆς σκοπιᾶς τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, θὰ ἠδυνάμεθα, νομίζω, νὰ συνοψίσωμεν εἰς τρία αἰτήματα τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον βαρύνει ἡμᾶς καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Ὁφείλομεν ἐν πρώτοις νὰ ἔχωμεν πάντοτε ἐν νῶ ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ὑπόστασις καὶ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν φυσιογνωμία, σμιλευθεῖσα ἐπὶ τόσους αἰῶνας, δὲν εἶναι δεδομένα καὶ αὐτονόητοι. Ὑπῆρξαν ἔργον ἀτήτων ἀγώνων τῆς φυλῆς καὶ μόνον διὰ νέων πάντοτε ἀγώνων θὰ διαφυλαχθοῦν, ἵνα παραδοθῶν ἀλώβητοι εἰς τοὺς ἐπιγενομένους.

Δὲν πιστεύομεν εἰς τὸν ἕνα, βιολογικῶς μάλιστα, περιοῦσιον λαόν. Πιστεύομεν ὅμως εἰς τὴν ἀξιολογικὴν διαφοροποίησιν τῶν λαῶν καὶ πιστεύομεν ὅτι τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, ἀκόμη σήμερον, διατηρεῖ εἰς τὴν ἱστορικὴν του κοίτην νάματα χρυσοφόρα, ἱκανὰ δημοουργικῶς νὰ συμβάλουν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκριβῶς δὲ διότι εἴμεθα ἄξιος λαός, ἀλλὰ εὐάριθμος, ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα περισσότερον ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἔθνους. Διότι ἡμεῖς, ὡς μικροί, κινδυνεύομεν περισσότερον νὰ ἀφανισθῶμεν ὑπὸ τὸ βάρος πολυπληθεστέρων λαῶν, εἴτε ἀπορροφούμενοι ἀπὸ τὸν ὑψηλὸν πολιτισμὸν των, εἴτε ὑποκύπτοντες εἰς τὴν βαρβαρότητά των.

Δεύτερον, ὀφείλομεν νὰ περιφρουρήσωμεν τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτονομίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ μας πλαισίου. Εἰς τὰς ὥρας ὅπου αἱ μαζικαὶ ἐκδηλώσεις κατάλαμβάνουν τὴν ἔκτασιν καὶ ὅπου ὁ ἀνθρώπος, εἰς τὴν δίνην τῶν ὑλιστικῶν ἐπιδόσεων, ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ γίνεται ὡς ἐκ τούτου ἀβαθέστερος τὴν ψυχὴν, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐπιτακτικὴ ἢ ἀνάγκη τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν μεμονωμένην παρουσίαν τοῦ ἀτόμου, εἰς τὴν διαφοροποίησίν του ἀπὸ κάθε ἄλλο ἄτομον, εἰς τὴν ὑπερήφανον ἀπόστασιν τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄλλον.

Κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἕλληνες ὀφείλουν νὰ καλλιεργήσουν τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ταύτην αὐτονομίαν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνέκαθεν ἀπέρρευσαν τὰ κοσμοϊστορικὰ αὐτῶν ἐπιτεύγματα, καὶ ὅτε ἀκόμη τόσον ὑπελείποντο ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν κοινωνικῶν των καθηκόντων.

Τρίτον τέλος, ὀφείλομεν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ τὴν ἀτομικότητα τοῦ Ἕλληνος νὰ τὰς ἐντάξωμεν, διαφυλάσσοντες αὐτὰς κατὰ τὴν πνευματικὴν των οὐσίαν ἀναλλοιώτους, εἰς τὰ εὐρύτερα ὑπερεθνικὰ σχήματα, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσέρχεται μὲ βῆμα γοργὸν ἡ ἱστορία. Πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι τὰ σχήματα αὐτά, διαμορφούμενα κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον, δὲν ἀντιτίθενται

πρὸς τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν. Ὅπως τὰ ἄτομα δὲν χά-
νουν ἀλλὰ κερδίζουν ἐλευθερίαν, ἐντασσόμενα εἰς τὴν πολιτείαν, οὕτω καὶ
αἱ πολιτεῖαι, ἰδίᾳ αἱ μικραὶ καὶ ὕλικῶς ἀδύνατοι, θὰ κερδίσουν ἐλευθερίαν
καὶ συνεπῶς δύναμιν ἐνεργείας, ἐντασσόμεναι εἰς τὰ εὐρύτερα αὐτὰ σχήματα.
Κύριον ἔργον τῆς πολιτικῆς μας τέχνης θὰ εἶναι ἡ ὀρθὴ ἔνταξις μας εἰς τὸ
ὀρθὸν σχῆμα.

*

Διὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἔμπνευσιν καὶ ἠθικὴν τόνωσιν θὰ ἀντλήσουν καὶ
οἱ ἡγήται μας καὶ ὁ λαὸς μας ἀπὸ τὴν ἐποποιίαν ἢ ὁποῖα ἤρχισε τὴν αὐγὴν
τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. Καὶ δι' αὐτὸ ἔκτοτε, κατὰ τὴν ἐπέτειον αὐτήν,
τὸ ἔθνος ἐπιστρέφει, εὐσεβῆς προσκνηνητής, πρὸς τὰ μνημεῖα τῶν μεγάλων
ἐκείνων ὠρῶν. Ὡς ἔθνος πραγματικόν, μὲ ἀφνειοστάτην τὴν ἐθνικὴν συνεί-
δησιν, συλλέγεται συνεχῶς εἰς τὰ μύχια τοῦ ἑαυτοῦ του, παιδεύεται ἐκ τῆς
ιδίας του συσσωρευμένης παιδείας καὶ ἐκ τῆς ιδίας του ἀρετῆς διδάσκεται καὶ
συνεχῶς, λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ, ἀνασυνδέει τὸ ἐκάστοτε παρὸν πρὸς τὰς πνευ-
ματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι ὀρίζουν τὴν ὑπόστασίν του εἰς τὸν
αἰῶνα.

Θεματοφύλαξ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τελεῖ σή-
μερον τοῦτο τὸ μνημόσυνον εἰς δόξαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν μνήμην γεραίρουσα
τῶν πεσόντων προμάχων αὐτῆς.

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Προσεπάθησα νὰ εἶπω, τιμῶν τὴν μεγάλην προᾶξιν τῆς 28ης Ὀκτω-
βρίου, τὸν προσήκοντα λόγον. «Ἐῖρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ, κατὰ τὸν
νόμον, ὅσα εἶχον πρόσφορα». Ἄλλ' ἔστω ἐπιεικῆς ἡ κρίσις τοῦ
εὐνόου ἀκροατοῦ «ἂν τι ἐνδεεστέρως πρὸς ἃ βούλεται τε καὶ
ἐπίσταται νομίσειε δηλοῦσθαι». Ἐπιεικῆς ἔστω ἡ κρίσις ἐκάστου
ἐξ ὑμῶν, ὅστις ἤθελε τυχὸν νομίσει, ὅτι ὑπελείφθη ἐκείνων τὰ ὁποῖα περὶ
τῶν γεγονότων αὐτὸς γνωρίζει ἢ περὶ αὐτῶν ἤθελε νὰ εἶχον λεχθῆν.

